

karnizų gabalų, marmuro duženų, baltai glazūruotų koklių fragmentų ir alavo dirbinių fragmentų (2 pav.), tarpukario modernio stiliaus betoninių grindų plytelių dalių. Griuvėnų supiltos į rūšį, išmūrytą po rūmų V korpusu. Plokščiomis perdangomis dengti 2,6–3,2 m aukščio rūšiai buvo įrengti cokoliniame rūmų aukšte. Jie užfiksuoti 1927 m. darytuose planuose. Atkastos sveikos molio plytos vidutiniškai 31,2–30,5x16,1–15,2x7,1–6,8 cm dydžio. Plytos būdingos XIX a. II pusei. Jos gerai išdegtos, surištos tvirtu kalkių skiediniu. Griuvėnose atkasta ir XVII a. tamsiai rausvų plytų, kurios vidutiniškai yra 25,1–23,2x12,7–13,1x8,0–7,1 cm dydžio. Pastarosios veikiausiai yra iš nugriautų XVII a. kunigaikščių Radvilų palivarko pastatų.

Rūmų griuvėnų sluoksnis atkastas ir nuožulnioje estrados V dalyje. Čia supiltas 1,12 m storio sluoksnis formuojant estrados V šlaitą. Rūmų pamatų liekanų šioje vietoje nėra. Įžemis aptiktas 1,5 m gylyje. Jį sudaro dešiniojo Dotnuvėlės terasos šlaito gelsvas priemolis. Ant jo šaltinių ir polaidžių, tekėjusių į dešiniąjį Dotnuvėlės slėnį iš pakilios terasos vietos, sunęstos 20 cm storio juodžemio ir priesmėlio sąnašos.

Pakili vasaros estrados R dalis ir jos šlaitas suformuotas supylus 60–178 cm storio gelsvai pilko stambiagrūdžio žvyro ir rūmų griuvėnų. Jose atkasta XIX a. II pusės sveikų ir daužtų raudonų plytų, lauko riedulių ir profiliuotų baliustradų fragmentų. Baliustrados yra rūmų balkonų tvorelių dalys, pagamintos iš betono, maišyto su smulkaus grūdėtumo žvyru. Dailiomis tvorelėmis aptvertų balkonų rūmuose būta ant oranžerijos ir Š fasade įrengto rizalito. Baliustradų tvorelės puošė ir belvederio bokšto trečiojo tarpsnio balkonus.

Teritorijos Š ir ŠR dalyse rūmų griuvėnų nėra. Įžemis (toks pat gelsvas priemolis) čia pasiektas 60–80 cm gylyje. Ant jo susiforma-

vusios 20 cm storio juodžemio ir priesmėlio sąnašos, kuriose rasta XVII a. smulkių raudonų plytų nuoskalų, čia patekusių iš Radvilų palivarko, XVII–XIX a. stovėjusio ant viršutinės Dotnuvėlės terasos.

The 2016 Field Evaluation on the Grounds of Kėdainiai Manor

In 2016, 12 m² were excavated at the site of a summer stage erected on the grounds of the masonry Kėdainiai Manor complex (Kėdainiai, Central Lithuania), which was built in 1845 and blown up in 1944 (Fig. 1). A layer of palace rubble up to 1.7 m thick was unearthed in the stage's elevated W and E parts. The rubble consisted of intact and broken 17th–second half of the 19th-century red bricks, fieldstones, and exterior and interior palace fragments from the second half of the 19th century (Fig. 2). No rubble was found in the N part of the grounds of the summer stage. At this location, 20 cm of humus and sandy loam deposits had formed on the natural soil, a yellowish clay loam.

Arūnas Kalėjus, Vytenis Podėnas,
Gytis Grižas, Valdas Steponaitis,
Evaldas Vailionis, Eduardas
Remecas, Gediminas Petrauskas,
Saulius Žegunis

1863–1864 m. sukilėlių kapavietė Pilies kalne Vilniuje

2016–2017 m. LNM archeologų grupė Vilniaus Aukštutinės pilies aikštelėje, Pilies (Gedimino) kalno ŠV šlaite bei Senojo arsenalo kieme (UK 141) atliko archeologinius žvalgymus ir detaliuosius tyrimus. 2016–2017 m. žiemą vykdyti tyrimai buvo susiję su kalno šlaitų tvarkybos darbais. Jų metu pilies aikštelėje aptikti

1 pav. Aukštutinės pilies aikštelės ir perkasos 3 bendras vaizdas nuo pilies V bokšto 2017 m. spalio mėnesį.
E. Vailionio nuotr.

Fig. 1. General view of the enclosure of the Upper Castle and trench 3 from the castle's W tower in October 2017.

penki 1863–1864 m. sukilėlių kapai. 2017 m. vasarą toliau tyrinėta, siekiant surasti visų galbūt ant kalno palaidotų sukilėlių palaikus.

Aukštutinės pilies aikštelės centrinės dalies V pusėje ir kalno ŠV šlaite buvo atlikti archeologiniai žvalgymai ir detalieji tyrimai. Žvalgymai vykdyti 2016 m. pabaigoje, UAB „Geotestus“ specialistams atliekant inžinerinius geologinius tyrimus. Gręžiniais nustatyta, jog aikštelės centrinės dalies V pusėje yra susiformavęs apie 2 m storio kultūrinis sluoksnis, kalno ŠV šlaito viršutinėje dalyje, 1,5–3,3 m atstumu nuo 1995 m. atkurtos pilies aptvarinės sienos – apie 2,25–3,21 m storio, o šlaito viduryje – apie 1,05 m storio supiltinio pobūdžio kultūrinis sluoksnis. Žvalgant radinių neaptikta.

2017 m. aikštelės centrinės dalies V pusėje ištirtos perkasos 1–3, iš viso 124,5 m² plotas (1 pav.), fiksuotas 0,6–2,85 m storio kultūrinis sluoksnis, aptikta 11 1863–1864 m. sukilimo dalyvių kapų.

1863–1864 m. sukilėlių kapaviečių ant Pilies (Gedimino) kalno 1915 m. pradėjo ieškoti archyvaras istorikas Vaclovas Studnickis. Tuomet kasant liudininkų nurodytoje vietoje, tarp tuopų buvo aptikti du žmogaus kaulai, priskirti vienam iš sukilėlių. 1916 m. vokiečių kareiviams radimvietėje atliekant žaibolaidžio įžeminimą, aptikti dar vieno sukilėlio palaikai (pagal radinius prie palaikų). XX a. 3 dešimtmečio pradžioje kapavietės vietoje buvo įrengtas 1863–1864 m. sukilimo aukų atminimo memorialas. Jo teritorijoje kasinėta 1940–1941 m. 1940 m. palaidojimų neaptikta (*Vilniaus balsas*, 1940 06 12, nr. 133, p. 3), 1941 m. rastas vienas veikiausiai grupinis sukilėlių kapas. Palaikai tuomet nepreparuoti, tik surinkti prie jų buvę daiktai (MAB

2 pav. Perkasa 2, kapas 6, sukilėlių palaikai 10, 11 in situ iš R. K. Stoškaus nuotr.

Fig. 2. Trench 2, burial 6, insurrectionist remains 10 and 11 in situ, as seen from the E.

3 pav. Perkasa 3, kapai 9, 10, sukilėlių palaikai 14, 15, 16 in situ iš PV. E. Vailionio nuotr.

Fig. 3. Trench 3, burials 9 and 10, insurrectionist remains 14, 15, and 16 in situ, as seen from the SW.

RS, f. 318–40068). XX a. II pusėje sukilėlių kapavietės teritorijoje netyrinėta. Nedidelės apimties tyrimai atlikti tik 2010 m. Jų metu aptiktas, matyt, 1921 m. išbetonuotas pamatas, skirtas sukilimo aukų atminimo kryžiui pastatyti (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 185–186).

Archyviniais duomenimis, 1863–1864 m. Lukiškių aikštėje, Vilniuje, mirties bausmė įvykdyta 21 sukilimo dalyviui. Po egzekucijų palaikai neatiduoti artimiesiems palaidoti, jie užkasti slėpiančios nuo visuomenės.

2017 m. tyrimų metu kalno aikštelyje aptikta 11 kapų su 17 sukilėlių palaikais. Nustatyta, jog 1863–1864 m. palaikai buvo užkasti 1831 m. įrengtos tvirtovės vidiniame kieme, dalinai uždaroje, nežymiai įgilintoje aikštelyje. Iš P ir

V pusės aikštelę uždarė ledynmečiu susidaręs moreninio molio gūbrys, iš Š – įrengiant tvirtovę suformuotas paaukštintas užvažiavimas, vedantis pro pilies V bokštą į aukštutinę aikštelę.

Nustatyta, jog palaikai buvo užkasti netvarkingomis eilėmis 1,1–1,68 m gylio duobėse, galvomis į V ir ŠV pusę, po 1–3 vienoje duobėje, priklausomai nuo to, keliems sukilėliams tam tikrą dieną buvo įvykdyta mirties bausmė. Laidota nesilaikant deramos pagarbos: palaikai užkasti duobėse be karstų, dalies padėtis netaisyklinga, jie ne paguldyti, o įmesti į duobę, kai kurie už nugaros surištomis rankomis (2, 3 pav.). Visi palaikai dezinfekcijos sumetimais buvo apipilti kalkėmis. Preparuojant palaikus, prie jų aptikta smulkių drabužių audinių frag-

0 ————— 1 cm

4 pav. Sidabrinis medalionas su Aušros Vartų Švč. Mergelės Marijos, Gailestingumo Motinos ir Vilniaus Šnipiškių Jėzaus koplyčios atvaizdais, rastas kape 1, prie palaikų 1. E. Vailionio nuotr.

Fig. 4. A silver medal with images of the Our Lady of the Gate of Dawn, Mother of Mercy, and the Jesus Chapel in Šnipiškės, Vilnius, found near individual 1 in burial 1.

5 pav. Z. Sierakausko vestuvinis žiedas. Auksas. K. Stoškaus nuotr.

Fig. 5. The wedding ring of Z. Sierakauskas. Gold.

0 ————— 3 cm

mentų, kitų geriau išlikusių jų elementų – metalinių, perlmutrinių ir kaulinių sagų, kelnių dirželių ir petnešų sagčių bei nežymių odinės avalynės liekanų. Beveik prie visų palaikų rasta asmeninių daiktų: katalikiškų kryželių, medalionų ir medaliukų su religinio turinio atvaizdais bei užrašais (4 pav.), o Zigmanto Sierakausko kape – vestuvinis žiedas su įrašu „Zigmónt Apolonija 11 Sierpnia / 30 Lipca 1862 r.“ (5 pav.). Prie 3 palaikų aptikta švino lydinio kulkų (6 pav.). Archyviniais duomenimis, mirties bausmė sušaudant buvo įvykdyta 9 sukilėliams, pakariant – 12. Remiantis archyvinių šaltinių, archeologinių ir antropologinių tyrimų duomenimis, iš 2017 m. aptiktų 17 sukilimo dalyvių identifikuoti Jono Benkovskio, Eduardo Čaplinskio, Mečislavo Dormanovskio, Juozapo Jablonskio, Konstantino Kalinausko, Jono Marčevskio, Aleksandro ir Juozapo Revkovskių, Zigmanto Sierakausko, Karolio Sipavičiaus, Ignoto Zdanavičiaus ir Raimundo Ziemackio palaikai.

Aikštelės centrinės dalies V pusėje fiksuotas ir ištirtas 0,6–2,85 m storio kultūrinis sluoksnis, stipriai apardytas XIX a. II pusėje – XX a. I pusėje įvairių žemės judinimo darbų metu. Sluoksnyje išskirti 3 horizontai: XX a. II pusės, XIX a. 4 dešimtmečio – XX a. I pusės ir preliminariai XVIII a. – 1831 m. (7 pav.). XX a. II pusės horizontą sudarė 0,24–1,05 m bendro storio supiltinių gruntų sluoksniai. Gruntai (griuvėnos, pilka žemė, permaišyta su griuvėnomis, žvyras) paskleisti per kelis kartus, pilies liekanų konservavimo, restauravimo ir aikštelės tvarkymo darbų metu. Šio laikotarpio sluoksniuose aptikta nedaug XIV–XIX a. radinių (buitinės keramikos, lovinių bei plokščiųjų čerpių

6 pav. Švino lydinio kulkos ir jų skeveldros, rastos kape 11, prie palaikų 17. V. Steponaičio nuotr.

Fig. 6. Cast lead bullets and bullet fragments found near individual 17 in burial 11.

fragmentų ir kt.), daugiausia jų iš XX a. (šovinių ir šovinių tūtelių, tarybinių monetų, vinių ir kt.).

1831 m. įrengiant tvirtovę, įtvirtinimams formuoti gruntas imtas vietoje, nukasant iki to laiko kalno aikštelėje susidariusį kultūrinį sluoksnį. Atliekant tyrimus nustatyta, jog aikštelės centrinės dalies V pusėje žemės paviršiaus lygis tuomet buvo pažemintas bent iki H_{abs} 134,51–134,68 m (R–V) aukščio. Baigiamųjų tvirtovės įrengimo darbų etape arba vėliau, iki 1863 m., aikštelėje iki 0,5 m storio sluoksniu buvo paskleista rusvai pilka žvyringa permaišyta žemė su smulkiomis griuvenomis. 1863–1864 m. užkasant sukilėlių palaikus žemės paviršius buvo šio sluoksniu paviršiaus lygyje, ir iki XX a. vidurio nebuvo keliamas (fiksduotas H_{abs} 134,24–135,09 m aukštyje). Šiame grunte aptikta XVI–XX a. pradžios radinių (buitinės keramikos, lovinių, plokščiųjų ir olandiško tipo čerpių, XVIII a. vidurio – XVIII a. II pusės balta glazūra padengtų neornamentuotų plokštinių koklių fragmentų, XIX a. II pusės patrankų užtaisų frikcinių degiklių, kitų metalinių bei stiklinių dirbinių). Įvairiose tirtu ploto vietose šis sluoksnis ir giliau slūgsoję buvo apardyti XX a. I pusėje vykdamas įvairius žemės kasimo darbus. Tyrimų plote identifiikuota daug 1915–1941 m. perkasių (duobių, šurfų, perkasių, paviršinio vandens nuotekynės tranšėja), kurie patvirtina archyvinių šaltinių duomenis apie tuomet aikštelėje vykdytas sukilėlių kapavietės paieškas, kitus žemės judinimo darbus. Perkasių užpylimo gruntuose aptikta XIV–XX a. pradžios radinių.

Po XIX a. vidurio – XX a. I pusės paviršiniu žemės sluoksniu slūgsojo 11–29 cm storio fragmentiška išlikęs tamsiai rusvai pilkos žemės sluoksnis. Jo paviršius fiksuotas H_{abs} 134,51–134,68 m aukštyje. Sluoksnyje rasta keletas XVIII–XIX a. buitinės keramikos fragmentų,

7 pav. Kultūrinio sluoksniu pjūvis perkasos 1 R praplėtimo R sienelėje. E. Vailionio nuotr.

Fig. 7. The profile of the cultural layer in the E wall of the E extension of trench 1.

saga su Sankt Peterburgo gubernijos herbu, pagaminta XIX a. pradžioje (iki 1831 m.), ir Varšuvos kunigaikštystės Frydricho Augusto I 1811 m. 3 grašiai. Pagal radinius gruntas buvo arba judintas, arba paskleistas 1831 m. įrengiant tvirtovę. Po šiuo sluoksniu visame tyrimų plote fiksuoti 5 horizontalūs sluoksniai (griuvenų, statybinio laužo, pilkos permaišytos žemės), slūgsoję žemiau įžemio paviršiaus lygio, duobėje. Prieš suformuojant juos, aikštelėje buvo atlikti didelės apimties žemės kasimo darbai. Jų metu pažemintas aikštelės paviršiaus lygis, įžemyje iškasta iš V į R pusę gilėjanti duobė (neatmestina tikimybė, jog paviršius buvo pažemintas išilgai visą kalno aikštelę, centrinėje jos dalyje, palei gūbrio Š kraštą). Tirtu ploto Š krašte aukščiausiai išlikęs įžemis fiksuotas H_{abs} 134,70–134,73 m, duobės dugnas žemiausioje vietoje, tirtu ploto R pusėje – H_{abs} 132,83 m aukštyje. Duobėje aptikti sluoksniai, sprendžiant pagal jų sanklodą ir sudėtį, veikiausiai suformuoti tų pačių darbų metu. Kada tai buvo padaryta, tiks-

8 pav. Perkaso 3 bendras vaizdas, ištyrus statybinį laužą dengusį molio sluoksnį, iš Š. E. Vailionio nuotr.

Fig. 8. General view of trench 3 after the excavation of the clay layer covering the construction debris, as seen from the NW.

liai nenustatyta. Maksimalios chronologinės ribos – XVIII a. – 1831 m.

Po rusvai pilkos žemės sluoksniu slūgsojo du vienodų smulkių griuvenų (rusvo molio plytų su braukomis ir be jų, duženų bei kalkių

9 pav. Perkaso 3 bendras vaizdas nuėmus statybinio laužo sluoksnio viršutinę dalį iš V. E. Vailionio nuotr.

Fig. 9. General view of trench 3 after the removal of the upper part of the construction debris layer, as seen from the W.

skiedinio gabaliukų) sluoksniai, atskirti 3–12 cm storio pilkos žemės – smėlingo molio sluoksnelio (trumpą laiką egzistavęs paviršius – tarpinis darbų etapas), bendras storis – 18–45 cm. Viršutinio griuvenų sluoksnio paviršius fiksuo-

tas H_{abs} 134,37–134,45 m, paviršinio sluoksnelio – H_{abs} 134,26–134,34 m, apatinio griuvenų sluoksniu apačia – H_{abs} 133,97–134,16 m aukštyje. Sluoksnyje tarp griuvenų rasta ne ankstyvesnė nei XVIII a. saga, o apatiniame griuvenų sluoksnyje – trys XIV–XV a. lovinių čerpių, vienas XVI a. plokščiosios čerpės, du XVII a. neglazūruoto puodo fragmentai ir 1692 m. apdulsi Karolio XI biloninė erė, nukaldinta Švedijoje. Sprendžiant pagal monetą, griuvenos paskleistos ne anksčiau nei XVIII a. pradžioje.

Po griuvenų sluoksniu atskirose tyrimų ploto V pusės vietoje, ties H_{abs} 134,03–134,07 m fiksuotas žemės (rusvas moreninis molis), o didesnėje ploto dalyje atidengtas moliu užpildas iš viso 46–92 cm storio statybinio laužo sluoksniu, storėjantis ir plėtojantis iš V į R (8, 9 pav.). Tyrimų vietoje atidengtas sluoksniu buvo apie 7,4 m ilgio (V–R) plačiausioje vietoje, tirtu ploto R pusėje – apie 8,8 m pločio (P–Š). Išskirti V ir Š jo kraštai, o į R ir P pusę sluoksniu buvo už tirtu ploto ribų. Sluoksniu sudarytas iš riedulių, akmenų ir plytų laužo, sudėtų ar sumestų žemėje iškastose duobėse. Statybinis laužas sudėtas tankiai, akmuo prie akmens, 3 sluoksniais, tačiau be tvarkos, kiekvieną jų užpilant rusvu moliu (perkastas žemės), vienur daugiau, kitur mažiau permaišytu su žeme ir nedideliu kiekiu smulkių griuvenų. Akmenys ir pusplytės paimti iš nugriauto statinio (statinių), aplipę kalkių skiediniu. Į sankrovą sudėta daugiausia nuo 20x15x14 cm iki 51x40x23 cm dydžio riedulių ir lauko akmenų. Pusplyčių daugiau buvo viršutinėje jos dalyje. Sluoksnyje neaptikta nei didesnių mūro fragmentų, nei daugiau smulkių griuvenų, rodančių, jog laužas imtas čia pat vietoje ardančią mūrą.

Sudėtas statybinis laužas buvo užpildas apie 4–18 cm storio rusvu moliu sluoksniu, suformuojant daugumą lygią plokštumą (paviršius H_{abs} 133,97–134,16 m aukštyje), kuri išsyk buvo

užpilta smulkiomis griuvenomis. Tokia išvada daroma remiantis tuo, jog plokštumos paviršiuje neaptikta nei dangos liekanų, nei sąnašinio sluoksnelio. Be to, keliose jos vietose buvo griuvenomis užpildytos netaisyklingos įdubos, rodančios, jog griuvenos skleistos ir molis lygintas tuo pačiu metu. Tiriant neišskirta požymių, galinčių patvirtinti, jog ant statybinio laužo kaip ant pamato buvo pastatytas statinys, todėl daroma išvada, kad sluoksniu suformuotas tvirtinant šią aikštelės dalį. Pagal vėlyviausius radinius, aptiktus griuvenų sluoksnyje virš molio plokštumos (sankloda rodytų, jog abu sluoksniai viena laikiai), tai galėjo būti padaryta ne anksčiau nei XVIII a. pradžioje.

Statybinio laužo sluoksnyje aptikta keliolika smulkių XIV–XV a. I pusės neglazūruotų ir žalia glazūra padengtų lovinių čerpių, keletas XVI a. neglazūruotų plokščiųjų čerpių fragmentų bei rusvo molio pusplyčių (sveikų plytų tik keletas), stačiakampio gretasienio formos ir profiliuotų. Pastarosios plytos pavienės, skirtos angokraščiams, nerviūroms bei sraigtiniams laiptams mūryti. Daugiausia rasta dviejų tipų stačiakampio gretasienio formos plytų. I tipo plytos su 3–5 giliomis išilginėmis pirštų braukomis buvo vidutinio 31–32x13–13,3x7,4–7,5 cm dydžio (ribiniai pločio ir storio matmenys: 13–13,9x6,7–8,3 cm). II tipo plytos be braukų, 30,1x14,2–14,6x8,4–8,6 cm, 31,2–31,5x15,2x8,7 cm ir 31,6x15x8,6 cm dydžio (ribiniai matmenys: 30,1–31,6x13,5–15,2x8,1–9,1 cm).

Po statybinio laužo duobės dugne slūgsojo 8–29 cm storio pilkos žemės, permaišytos su labai smulkiomis rusvų plytų duženomis, kalkių skiedinio gabaliukais, atskirose vietose – su gelsvu smėliu, sluoksniu. Radinių, neskaitant plytų nuoskalų, jame neaptikta. Gruntas paskleistas prieš pat sudedant statybinį laužą. Po šiuo sluoksniu, H_{abs} 132,83–133,19 m (R–V) aukštyje, fiksuotas žemės – gelsvas smėlis. Įže-

mis nebuvo suardytas augmenijos, jo paviršiuje sąnašinės žemės sluoksnelis nesusidarė.

Pažymėtina, jog 2017 m. didesnėje tyrimų ploto dalyje ištirta tik viršutinė statybinio laužo sluoksnio dalis, o po juo slūgsančio pilkos žemės sluoksnio – tik fragmentas. 2018 m. šių sluoksnų tyrimus numatoma tęsti.

Tyrimų ploto R pusėje aptikti *pastato* pamatai, orientuoti V–R kryptimi. Nedidelis šių pamatų fragmentas buvo atidengtas 2010 m. Tuomet jie preliminariai datuoti XV a. (pagal mūrijimo pobūdį ir grunte ties pamatais rastas plytas; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 185–186). 2017 m. atidengta didesnė pamatų dalis – ŠV kampas (1,75 m ir 8 m ilgio) ir dviejų vidinių sienų pamatų fragmentai (1 m ir 2,2 m ilgio) (1, 8, 9 pav.). Išorinių sienų pamatai 1–1,1 m pločio, centrinės išilginės sienos – 1 m, antros vidinės sienos, dalijusios patalpą pusiau, pamatų – 0,8 m. Pamatų viršutinė dalis nuardyta, likusios 3–4 akmenų eilės (aukščiausioje vietoje H_{abs} 134,31 m aukštyje). Pamatai sumūryti iš 17x15–55x53 cm, daugiausia apie 35x25 cm dydžio lauko akmenų. Apatinėse dviejose eilėse akmenys tik vienur kitur nežymiai surišti kalkių skiediniu, pradedant trečiąja eile – pilnai surišti. 3–4 eilėse tarpuose tarp akmenų sumūryta pavienių rusvo molio plytų su braukomis (13,5x7 cm dydžio) ir be jų nuolaužų (14x8 cm ir 14,5x8,3 cm dydžio). Pastato liekanos buvo atidengtos 1930 ir 1940 m., suardant viršutinius sluoksnius prie pamatų (tamsiai rusvai pilkos žemės ir du smulkių griuvenų sluoksnius). Ar šie sluoksniai buvo perkasti kasant duobę pamatams, nė vienoje tyrimų ploto vietoje nustatyti nepavyko. Nustatyta tik tai, jog pamatai įleisti į giliau slūgsojusio statybinio laužo sluoksnio viršutinę dalį. Pagal vėlyviausius radinius, rastus statybinio laužo sluoksnyje (neglazūruotas plokščiąsias čerpes užapvalintais galais), galima pagrįstai teigti, jog pamatai sumūryti ne anks-

čiau nei XVI a., tiksliau būtų – vėliau, įskaičius čerpių naudojimo laiką. Statybinio laužo sluoksnis veikiausiai suformuotas ne anksčiau nei XVIII a. pradžioje, taigi pamatai galėjo būti sumūryti tik XVIII a. arba vėliau. E. ir V. Holubovičių nuomone, pamatai sumūryti statant namą optinio telegrafo direktoriui (Holubovičiai E. ir V., *Gedimino kalno Vilniuje 1940 metų kasinėjimų pranešimas*, Kaunas, 1941). Telegrafo direktoriaus namas pastatytas 1837 m., nugriautas 1859 m. Archyvinių šaltinių duomenimis, namas buvo stačiakampio plano, orientuotas V–R kryptimi, vienaaukštis, medinis, viena išilgine siena padalytas į dvi lygias dalis.

Aukštutinės pilies aikštelės centrinės dalies R pusėje 2017 m. ištirta 10,5 m² ploto *perkasa 4*. Joje fiksuotas XIX a. 4 dešimtmečio – XX a. I pusės 1,8–2,6 m storio kultūrinis sluoksnis. Iš carinės tvirtovės brėžinių žinoma, jog 1831–1832 m. ant kalno buvo įrengti keli įgilinti parako rūšiai. Tyrimai atlikti veikiausiai vieno iš jų, įrengto kalno aikštelės P dalį formuojančio gūbrio Š šlaite, vietoje. Perkastos Š pusėje aptikta įėjimo į rūšį vieta. Įėjimas apie 1,2–1,4 m pločio, sutvirtintas apie 20 cm storio mediniais rąsteliais (pagal suirusios medienos kontūrus). Įėjimo vietoje, 1,7 m gylyje nuo dabartinio paviršiaus, rastas lentinių grindų, sudėtų ant maždaug 10 cm storio skersinių sijų, fragmentas. Sluoksnyje, siejamame su rūšio naudojimu, aptikta kelios dešimtys XIX a. buitinės keramikos bei gyvulių kaulų fragmentų. Rūsysis buvo užpiltas molingu žvyringu gruntu. Jame rasta pavienių neglazūruotų lovinių čerpių, rusvo molio plytų fragmentų ir buitinės keramikos šukių.

Senajo arsenalo kieme, jo P pusėje esančios terasos vidurinėje dalyje iki 90 cm projekcinio gylio ištirtas 1,7 m² ploto *šurfas 1*. Iki 60–70 m gylio fiksuoti permaišyti XIX–XX a. sluoksniai su šio laikotarpio radiniais, giliau –

degėsių ir šlyno sluoksniai su pavieniais XVI–XVII a. buitinės keramikos, XVI a. II pusės plokštinio koklio ir geležinių dirbinių fragmentais bei vario lydinio gurvuliukais, gyvulių kaulais.

Tyrimų metu aptikti radiniai perduoti saugoti į LNM.

The Burial Site of the 1863–1864 Insurgents on Castle Hill in Vilnius

In 2017, trenches 1–3 (a total of 124.5 m²) were excavated on the W side of the enclosure of the Upper Castle in Vilnius (Fig. 1). A 0.6–2.85 m thick cultural layer with three horizons (second half of the 20th century, 1830s–first half of the 20th century, and preliminarily 18th century–1831) and a fieldstone building foundation preliminarily dated to the 18th century–1837 were found.

Eleven burials with 17 participants in the 1863–1864 Uprising against Tsarist Russian imperial rule, including Uprising leaders Konstatinas Kalinauskas and Zigmantas Sierakauskas, were discovered and excavated at the investigation site. According to archival data, 21 insurgents were executed, 9 by firing squad, 12 by hanging, in Lukiškės Square, Vilnius, during 1863–1864. The investigation determined that the individuals had been interred without coffins, 1–3 individuals per pit, some in irregular positions from being thrown in, some with their hands tied behind their backs (Figs. 2, 3). In excavating the remains, small cloth fragments, metal, mother-of-pearl, and bone buttons, buckles from trouser belts and braces, and small scraps of leather footwear were discovered near them. Personal items were found near almost all of the remains: Catholic crosses and medals with religious images and inscriptions (Fig. 4) and other personal items (Fig. 5). Cast lead bullets were discovered near three remains (Fig. 6).

Under the 1830s–second half of the 20th-century horizons, two layers of fine rubble were discovered in a pit dug into the natural soil, and under them, a dense layer of construction rubble (fieldstones, stones, and brick fragments) covered with clay (Figs. 7–9). The precise date when these layers were created was not determined but the maximum chronological boundaries are the 18th century–1831. Considering that no signs were detected of a structure having been erected on this debris layer like on a foundation, the conclusion was drawn that the layer of construction debris was created to reinforce the enclosure.

In 2017, 10.5 m² were excavated on the E side of the central part of the Upper Castle's enclosure and a 1.8–2.6 m thick cultural layer from the 1830s–first half of the 20th century was recorded. The investigation was conducted at the site, according to archival drawings, of the 1831–1878 powder cellar of the tsarist fortress. The roughly 1.2–1.4 m cellar entrance, which was reinforced with roughly 20 cm thick wooden beams, a fragment of the plank floor, and sherds of 19th-century household pottery were discovered.

Klaidas Perminas

Kopgalio kaimo pastatų tyrimai 2016–2017 m.

2016 m. ir 2017 m. birželį buvo atliekami žvalgomieji tyrimai Kopgalyje (Klaipėda, Smiltynės g. 3), buvusio Kopgalio kaimo vietoje. Tyrimais siekta lokalizuoti 1942 m. miesto plane pažymėtus pastatus. Rašytinių šaltinių duomenimis, Kopgalio teritorija pradėta apgyvendinti tik XIX a. I pusėje. Istoriografijoje nusistovėjusi nuomonė, jog iki XIX a. Kopgalio apgyvendi-